

Ετερολογίες

Περιοδική Έκδοση Κοινωνικής Θεωρίας και Έρευνας
για το Δίκαιο

Τρόπος παραπομπής:

Φαρδής, Απόστολος, «Homo homini lupus: καταδιώκοντας τα φρονήματα...», *Ετερολογίες*. Περιοδική έκδοση κοινωνικής θεωρίας και έρευνας για το δίκαιο, τεύχος 1, Ιούνιος 2019, σελ. 83-90. Προσβάσιμο σε:

<https://eterologies.com/2019/05/31/homohominilupus/>

«Homo homini lupus: καταδιώκοντας τα φρόνηματα ...»*

Απόστολος Φαρδής*

«Φρονώ λοιπόν ότι η εκκαθάρισις βάσει του ψηφίσματος δέον να έχη ως κριτήριο μόνον το κοινωνικόν φρόνημα», Θ. Τουρκοβασίλης, 3.12.1946.

Η κοινωνικά και πολιτικά ταραγμένη περίοδος του εμφυλίου πολέμου αποτελεί *jure et facto* μία σκοτεινή εποχή της σύγχρονης ελληνικής και πολιτικής συνταγματικής ιστορίας. Ως γνωστόν, το κράτος του εμφυλίου προέβη σε αναστολή του συνταγματικού εκσυγχρονισμού της χώρας¹, τη στιγμή που οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες υιοθετούσαν προοδευτικούς θεσμούς με πρόσταγμα την περισσότερη δικαιοσύνη και δημοκρατία, αξίες που στερήθηκαν στα χρόνια του β' παγκοσμίου πολέμου.

*Θεματική που παρουσιάστηκε στο μεταπτυχιακό μάθημα «ερευνητική μεθοδολογία της κοινωνιολογίας του δικαίου», Νομική Σχολή, ΕΚΠΑ.

* Υπ. Δρ. Νομικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

¹ Η κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη (07 Σεπτεμβρίου 1947- 18 Νοεμβρίου 1948) ανέλαβε μετά την κυβέρνηση Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, η οποία ήταν κυβέρνηση συνεργασίας του κόμματος των Φιλελευθέρων του Θ. Σοφούλη και του Λαϊκού Κόμματος, υπό την ηγεσία του Τσαλδάρη. Βλ. Μαρκεζίνης, Σπύρος, *Σύγχρονη Πολιτική Ιστορία της Ελλάδος (1936-1975)*, τόμος δεύτερος

Η κατάργηση του κοινοβουλευτισμού, η αποδυνάμωση του κοινωνικού κράτους, ο θεσμικά ενισχυμένος ρόλος της αστυνομίας και των ενόπλων δυνάμεων, η κρίση της συνταγματικής ταυτότητας αλλά και η απορρύθμιση των κρατικών μηχανισμών οδήγησαν στην κοίτη ενός ποταμού ορμητικού και δίχως ισοδύναμο νομικό προηγούμενο. Η απορρύθμιση των θεσμών αποτυπώνεται με ενάργεια σε μία σειρά «έκτακτων μέτρων» που θέσπισε η κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη. Μεταξύ των «έκτακτων μέτρων» του εμφυλίου κρίσιμα αποδεικνύονται (προέλευσης) ως μέτρα εκκαθάρισης της δημόσιας διοίκησης τα πιστοποιητικά ελέγχου νομιμοφροσύνης των δημοσίων υπαλλήλων και «υπηρετών».

Στις 27 Δεκεμβρίου 1947 δημοσιεύεται ο Α.Ν. 509 «περί μέτρων ασφαλείας του Κράτους, του Πολιτεύματος, του Κοινωνικού Καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών», με τον οποίον εκκινούν οι «παρεκβάσεις» κατά Αλ. Βαμβέτσο που αφήνουν βαθύ χάραγμα στο πρόσωπο της μετεμφυλιακής περιόδου. Η πρακτική της αυτόνομης κυβερνητικής νομοθεσίας μέσω αναγκαστικών νόμων ανασχέθηκε προσωρινά από έναν σπουδαίο

(1944-1951), Αθήνα: Πάπυρος, 1994, σελ. 310-311. Βλ. επίσης Το Βήμα, 29^η Ιουνίου 1946, «Το κατατεθέν χθες ψήφισμα περί δήθεν εξυγιάνσεως των υπηρεσιών, κομματικών όπλων της κυβερνήσεως» και φύλλο της 30^{ης} Ιουνίου 1946, «Με το φασιστικόν ψήφισμα οι Δημόσιοι Υπάλληλοι τίθενται υπό εξοντωτικόν κομματικόν διωγμόν» και Χατζηκώστας, Αλέκος, «Κυνηγώντας τα φρόνηματα» σε: *Ατέχνως. Για τη ζωή, τις τέχνες και τα γράμματα*, 6/3/2016. Προσβάσιμο σε: <https://atexnos.gr/κυνηγώντας-τα-φρόνηματα>.

θεσμικό παίκτη- αντίβαρο, το Συμβούλιο της Επικρατείας², το οποίο με μία σειρά αποφάσεων του θέλησε να περιορίσει την εκτελεστική εξουσία και έκρινε ότι οι έκτακτες συνθήκες της περιόδου μπορούν να δικαιολογήσουν την παράκαμψη της Βουλής, πλην όμως όχι μέχρι του σημείου παραβίασης των «ακροτάτων ορίων» της νομιμότητας, σημείο δικαστικά ελέγξιμο από το δικαστήριο.

Η αρχική πρωτοβουλία της εκκαθάρισης προσωπικού της δημόσιας διοίκησης, των πανεπιστημίων, του δικαστικού σώματος, των Ο.Τ.Α. και εν γένει οργανισμών του δημοσίου ανήκει στην Κυβέρνηση Τσαλδάρη, η οποία κατέθεσε σχέδιο ψηφίσματος στη Βουλή στις 28.06.1946. Ο σκοπός της υιοθέτησης του επακόλουθου Θ΄ Ψηφίσματος «περί εξυγιάνσεως των δημοσίων υπηρεσιών» (28.06.1946) ήταν διττός, αφενός μεν η εξυγίανση της διοίκησης από τα «επιβλαβή και ανήθικα» στοιχεία και αφετέρου οι διορισμοί με αμιγώς κομματικά κριτήρια. Η απόλυση για τους ανωτέρους υπαλλήλους ήταν απόφαση του υπουργικού συμβουλίου, ενώ για τους υπολοίπους αρμόδιος να αποφασίσει ήταν ο εκάστοτε υπουργός, ύστερα από αιτιολογημένη γνώμη των συγκροτούμενων σε κάθε υπουργείο επιτροπών.

Οι λόγοι επιβολής του Θ΄ Ψηφίσματος αναφέρονται στο ίδιο το προοίμιο του ψηφίσματος, ενώ η κυβέρνηση δεν δέχθηκε τις

² Από τη σχετική νομολογία ξεχωρίζουν οι ΣτΕ 13/1945, ΣτΕ 1110-13/1946, ΣτΕ 1041/1949, ενώ σημαντικής ιστορικής σημασίας αποδεικνύεται και η διαφορετική πρόσληψη ως προς τον δικαστικό έλεγχο των όρων της

τροποποιήσεις που πρότειναν τόσο η Επιτροπή για την Αναθεώρηση του Συντάγματος όσο και η Επιτροπή Εξουσιοδότησης της Βουλής. Συγκεκριμένα:

1. Επί δεκαετίαν η Χώρα εστερήθη του διά του ελευθέρου ελέγχου εγγυώμενου καλήν και χρηστήν διοίκησιν κοινοβουλευτικού πολιτεύματος.
2. Εντός της αυτής δεκαετίας υπεβλήθη αυτή εις πολυετήν εχθρικήν στρατιωτικήν κατοχήν, κατακτητών και επιδρομέων.
3. Εν συνεχεία υπέστη την συμφοράν εσωτερικής στάσεως και υφίσταται ακόμη τα επακόλουθά της.
4. Συνεπεία παντών τούτων, ο εις την υπηρεσίαν του Κράτους διοικητικός μηχανισμός εξηθρώθη, η τάξις και η πειθαρχία της κρατικής διοικητικής οργανώσεως εκλονίσθησαν, και προ πάντως η στελέχωσις της διοικήσεως περιλαμβάνει ήδη πρόσωπα ακατάλληλα ή ανίκανα δια τα εμπιστευμένα εις αυτά έργα.
5. Τα αυτά χαρακτηρίζουν και την διοικητικήν οργάνωσιν και σύνθεσιν της τοπικής αυτοδιοικήσεως, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, παραχωρημένων δημοσίων υπηρεσιών και

ανάγκης μεταξύ ΣτΕ και ΑΠ (βλ. ιδίως ΑΠ 334/1950), σύγκρουση που οδήγησε αναπόφευκτα στην υιοθέτηση του άρθρου 100 του ισχύοντος Συντάγματος και ειδικότερα της αρμοδιότητας του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου.

μεγάλων Τραπεζών, ζωτικής σημασίας διά την άμεσον βοήθειαν, την οποία πρέπει να παρέχουν εις το Κράτος.

6. Δια να είναι δυνατή η απρόσκοπτος λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και των ως άνω βοηθητικών τούτων, προς πραγμάτωση της ηθικής και οικονομικής ανασυγκροτήσεως της Χώρας επιβάλλεται η εξυγίανσις των και

7. Ότι το έργον τούτο, -έργον ηθικού καθαρού και βασική προϋπόθεσις της ανορθώσεως- ανήκει εις την εκ των ελευθέρων εκλογών προκύψασα Λαϊκή Αντιπροσωπεία και επιβάλλεται υπό σαφούς Λαϊκής επιταγής και του ύψιστου νόμου σωτηρίας της Πατρίδος.

Σε αντικατάσταση (;) του ανωτέρου ψηφίσματος τον επόμενο χρόνο κυρώθηκε με τον ίδιο τρόπο ο αναγκαστικός νόμος 516/1948 (ΜΘ΄ Ψήφισμα). Έμπνευση αυτού αποτέλεσε το αμερικανικής προέλευσης Εκτελεστικό Διάταγμα 9835 του Προέδρου των ΗΠΑ Harry Truman (democrat), γνωστό ως Loyalty Order (21.03.1947), το οποίο αποσκοπούσε στον περιορισμό της κομμουνιστικής επιρροής στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ³, στη μεταστροφή της κοινής γνώμης πίσω από την πολιτική του Προέδρου για τον Ψυχρό Πόλεμο,

³ Αλιβιζάτος, Νίκος Κ., *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη Νεοελληνική Ιστορία* (1800-2010), Αθήνα: Πόλις, 2012, σελ. 344-345 επ. και τη διδακτορική διατριβή

αλλά και στον κατευνασμό της κριτικής εκ μέρους της παράταξής του για την νωχελική αντιμετώπιση απέναντι κομμουνισμό. Ταυτόχρονα, ο Truman έδωσε εντολή στο Loyalty Review Board να περιορίσει το ρόλο του Federal Bureau of Investigation, για να αποφευχθεί ένα κυνήγι μαγισσών. Τον καιρό εκείνο διερευνήθηκαν περισσότεροι από τρία εκατομμύρια ομοσπονδιακοί υπάλληλοι, ενώ πάνω από 300 απολύθηκαν για λόγους ασφαλείας. Το Loyalty Order ήταν μέρος της πολιτικής ανόδου του γερουσιαστή Joseph McCarthy, Ρεπουμπλικάνου του Ουισκόνσιν, ο οποίος συμμετείχε ενεργά στη δημιουργία της Attorney General's List of Subversive Organizations (AGLOSO), ενώ ελέγχθηκε μεγάλος αριθμός υπαλλήλων κατά την περίοδο 1947-1951.

Το Loyalty Order προέβλεπε με διπλωματικό ύφος ότι κάθε υπάλληλος της Κυβέρνησης εκτελεί χρέη θεματοφύλακα των δημοκρατικών διαδικασιών, οι οποίες αποτελούν το «α» και το «ω» των Ηνωμένων Πολιτειών, ενώ διατρανώνει πως κάθε άπιστη ή ανατρεπτική συμπεριφορά υπαλλήλου συνιστά απειλή του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο Truman πιστώνει ως ζωτικής σημασίας την απόλυτη πίστη και αφοσίωση στο Σύνταγμα των ΗΠΑ, τη στιγμή που η μέγιστη

του ίδιου (από μετάφραση), *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974. Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα: Θεμέλιο, 1983, σελ. 451 επ. και 525 επ.

και ίση προστασία αποτελεί το προϋλαιο προστασίας των υπαλλήλων έναντι αβάσιμων κατηγοριών.

Το Federal Employee Loyalty Program επέτρεπε στο FBI τη διενέργεια ερευνών των φρονημάτων και πεποιθήσεων των υπάλληλων, ενώ τα αποτελέσματα των ερευνών παραδίδονταν στα 150 Loyalty Boards τα οποία έκριναν και όδευαν στην απόλυση υπαλλήλους με “σοβαρές και αιτιολογημένες αμφιβολίες” ως προς την πίστη τους, δίχως να παρέχεται το δικαίωμα άσκησης ενδίκου μέσου (appeal) επί της απόφασης.

Κατ’ αντιστοιχία με το αμερικανικό «πρότυπο» ιδρύθηκαν στη χώρα μας υπηρεσιακά «συμβούλια νομιμοφροσύνης» σε κάθε υπουργείο, ν.π.δ.δ., παραχωρημένη δημόσια υπηρεσία, Τραπεζική Εταιρεία, συγκροτούμενα από ανώτατους υπαλλήλους και δικαστικούς με «εγνωσμένη νομιμοφροσύνη και διακρινόμενους για το ήθος τους», τα οποία εξέταζαν τους φακέλους των εν ενεργεία υπαλλήλων καθώς και των υπό διορισμό και αποφαίνονταν ως δικαιοδοτικά όργανα για τη «νομιμοφροσύνη των ενδιαφερομένων». Οι αποφάσεις του είχαν υποχρεωτική ισχύ και αποτελούσαν κώλυμα διορισμού, ενώ ταυτόχρονα κοινοποιούνταν προς όλες τις Επιτροπές Νομιμοφροσύνης του Κράτους. Το γενικό μητρώο «μη νομιμοφρόνων υπαλλήλων» -κατ’ αντιστοιχία και ελλείψει αντίστοιχου φορέα - τηρούσε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Επί της απόφασης του υπηρεσιακού συμβουλίου νομιμοφροσύνης υπήρχε το δικαίωμα προσφυγής σε δευτεροβάθμιο Συμβούλιο Νομιμοφροσύνης ,ως

όργανο τελεσίδικης κρίσης , αποτελούμενο από έναν εκ των Αντιπροέδρων του ΣτΕ, έναν Αρεοπαγίτη ή Σύμβουλο Επικρατείας, έναν Πρόεδρο ή Εισαγγελέα Εφετών, έναν Αστυνομικό Διευθυντή Α΄ Τάξεως και έναν Ανώτατο Δημόσιο Υπάλληλο, όπου ζητούνταν από τους υπαλλήλους να προβούν σε έγγραφη δήλωση νομιμοφροσύνης . Η άρνηση υπογραφής τέτοιας δήλωσης, άρνηση δημόσιας εκδήλωσης των πολιτικών και κοινωνικών φρονημάτων, αποτελούσε τεκμήριο περί του αντιθέτου και κατά συνέπεια έλλειψη νομιμοφροσύνης του υπαλλήλου και προκαλούσε υποχρεωτικά την έκδοση από τον αρμόδιο Υπουργό της πράξης απόλυσης εντός 15 ημερών. Στους «μη νομιμόφρονες» δεν αναγνωριζόταν η δυνατότητα προσφυγής στη δικαιοσύνη (άρθρο 8 α.ν. 516/1948) κατά των εκδιδόμενων διοικητικών πράξεων, ταυτόχρονα που η άσκηση της εν λόγω προσφυγής ενώπιον του δευτεροβάθμιου Συμβουλίου δεν ανέστειλε καν την εκτέλεση της απόφασης του πρωτοβάθμιου Συμβουλίου (άρθρο 5 παρ. 2 α.ν. 516/1948).

Δεν πρέπει να λησμονείται ότι το δικαίωμα δικαστικής προστασίας καθιερώθηκε πολύ αργότερα ρητά σε συνταγματική διάταξη και συγκεκριμένα η θέσπιση του άρθρου 20 παρ. 1 Σ. αποτέλεσε την καινοτομία ενός επιτυχημένου και ίσως του μακροβιότερου ελληνικού Συντάγματος 1975. Αντίστοιχη διάταξη στο Σύνταγμα του 1952 δεν συναντάται, ενώ το δικαίωμα δικαστικής προστασίας αποτυπώνεται αναλυτικά σε αρκετά Συντάγματα της μεταπολεμικής περιόδου, όπως στο άρθρο 19 παρ. 4 του γερμανικού Θεμελιώδη

Νόμου⁴ ή στο άρθρου 24 του Ιταλικού Συντάγματος⁵. Θεμέλιο πρότυπο όμως της διάταξης του άρθρου 20 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος αποτέλεσε δίχως αμφιβολία το άρθρο 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και το άρθρο 14 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ).

Στον αναγκαστικό νόμο 516/1948 (ΦΕΚ Α' 6) περί ελέγχου νομιμοφροσύνης των δημοσίων κλπ. υπαλλήλων και υπηρετών προβλεπόταν ο ορισμός της μη νομιμοφροσύνης, ο οποίος απαντάει στο πρωταρχικό ερώτημα που τίθεται περί αυτού⁶. Μη νομιμόφρων λοιπόν είναι εκείνος ο υπάλληλος που -κατά τη διάρκεια του διεξάγοντος αγώνα του Κράτους υπέρ της ύπαρξης και της ακεραιότητας της Χώρας κατά της προδοτικής ανταρσίας- πιστεύει στα κηρύγματα των προπαρασκευασάντων και επιχειρούντων την ανταρσία, εμφορείται δε από αντεθνικές αντιλήψεις ή προπαγανδίζει καθ' οποιονδήποτε τρόπο υπέρ του Κομμουνιστικού Κόμματος ή μέσω αυτού και κατά εκείνων που συμπράττουν κατά του Κράτους, αλλά και ο υπάλληλος ή «υπηρέτης» που ενεργεί πράξεις σαμποτάζ ή

κατασκοπείας ή απόπειρας ή προπαρασκευές για αυτές τις πράξεις ή εν γνώση του συνδέεται με πρόσωπα που ενεργούν αυτές τις πράξεις, αλλά και εκείνος που μετέχει σε στάσεις παροτρύνοντας ή συνηγορώντας υπέρ της στάσεως ή προς διατάραξη της εννόμου τάξεως εν γένει και αποκαλύπτει ή αποπειράται να αποκαλύψει εμπιστευτικά έγγραφα ή πληροφορίες ή ακόμη ενεργεί κατά τα συμφέροντα άλλης Χώρας ή της ανταρσίας, βλάπτοντας τα συμφέροντα της χώρας.

Επιπροσθέτως, η υποβολή πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων προβλέφθηκε ως τυπικό προσόν για την εγγραφή στο πανεπιστήμιο, αλλά και ως προϋπόθεση χορήγησης από τις αρμόδιες αρχές διαβατηρίου (ακόμη και για τη χορήγηση διαβατηρίου στον Νίκο Καζαντζάκη, ο οποίος καταδιώχθηκε για τις πεποιθήσεις του, αν και προηγουμένως χριμάτισε υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην προσωρινή κυβέρνηση Σοφούλη 1945) αλλά και άδειας οδήγησης. Η επίδραση των πιστοποιητικών νομιμοφροσύνης στην καθημερινή ζωή χιλιάδων πολιτών δεν αποτέλεσε τροχοπέδη στην εφαρμογή των αναγκαστικών νόμων και τη διατήρηση σε ισχύ από το δικτατορικό

⁴ Άρθρο 19 Γερμανικού Θεμελιώδους Νόμου 1949 (rev. 2014): Περιορισμοί θεμελιωδών δικαιωμάτων, 19 παρ. 4: « Should any person's right be violated by public authority, recourse to the court shall be open to him. If no other court has jurisdiction, recourse shall be to the ordinary courts. The second sentence of paragraph (2) of Article 10 shall not be affected by this paragraph. » , διαθέσιμο σε www.constituteproject.org.

⁵ Άρθρο 24 Ιταλικού Συντάγματος 1947 (rev. 2012): « Anyone may bring cases before a court of law in order to protect their rights under civil and

administrative law. Defense is an inviolable right at every stage and instance of legal proceedings. The poor are entitled by law to proper means for action or defense in all courts. The law shall define the conditions and forms of reparation in case of judicial errors. » διαθέσιμο σε www.constituteproject.org.

⁶ Δρόσος, Γιάννης, *Δοκίμιο Ελληνικής Συνταγματικής Θεωρίας*, Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1996, σελ. 369 επ.

καθεστώς, καθώς καταργήθηκε μόλις με την πτώση της δικτατορίας από το 1974 και έπειτα. Οι σχετικές δικαστικές αποφάσεις της περιόδου τόσο του Αρείου Πάγου όσο και του Συμβουλίου της Επικρατείας αποτυπώνουν με ενάργεια τόσο τον ρευστό χαρακτήρα όσο και το ευμετάβλητο της περιόδου, αλλά καταδεικνύουν και την υποβάθμιση του θεσμικού ρόλου της δικαστικής εξουσίας έναντι της δεσπόζουσας θέσης που απολάμβανε η εκτελεστική εξουσία σε κάθε επίπεδο διοίκησης.

Το επίκαιρο της πραγμάτευσης του εν λόγω ζητήματος αποτυπώνεται στην πρόσφατη Γνωμοδότηση υπ' αριθμό 4/2016 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ), η οποία εκδόθηκε την 03/06/2016 και αφορούσε την τήρηση του αρχείου «ατομικών φακέλων πολιτικών φρονημάτων» του Υπουργείου Εσωτερικών & Διοικητικής Ανασυγκρότησης⁷. Η Γνωμοδότηση 4/2016 ΑΠΔΠΧ επανάφερε στο προσκήνιο ένα ζήτημα προ πολλού ειλημμένο και κατά κοινή πεποίθηση ευαίσθητο. Ειδικότερα, η Αρχή έκρινε επί σχεδίου κοινής υπουργικής απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Αναπληρωτή Υπουργού Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης με τίτλο «Ατομικοί φακέλοι πολιτικών φρονημάτων». Με διαταγή του τότε Υπουργού Δημοσίας Τάξης (27.04.1984) αποφασίστηκε η διατήρηση για

ιστορικούς λόγους, περίπου 2500 φακέλων, που αφορούσαν πρόσωπα με ιδιαίτερο ρόλο στους πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες του τόπου, καθώς και πρόσωπα που ενεπλάκησαν σε σημαντικές δίκες που απασχόλησαν την κοινή γνώμη και ιστοριογραφία από το 1945 έως και την μεταπολίτευση. Στις 28.08.1989 αποφασίστηκε με Κ.Υ.Α. η καταστροφή τους, ενώ με μεταγενέστερη Κ.Υ.Α. (07.09.1989) βάσει εξουσιοδοτικής διάταξης οριζόταν ότι οι φάκελοι πολιτικών φρονημάτων δεν θα ήταν προσιτοί στους ενδιαφερόμενους ή στο κοινό και θα παραδίδονταν στην ιστορική έρευνα μετά την πάροδο 20ετίας, δηλαδή το έτος 2009. Η προθεσμία αυτή όμως παράδοσης στην ιστορική έρευνα παρατάθηκε με την από 02.03.2009 Κ.Υ.Α. για ακόμη 20έτη, δηλαδή έως το έτος 2029! Το έτος όμως 2016 το υπό εξέταση σχέδιο Κ.Υ.Α. καταργούσε την από 2009 Κ.Υ.Α. και προέβαινε σε άρση της διαταγής του 1984 του τότε Υπουργού Δημοσίας Τάξης.

Η ΑΠΔΠΧ έπρεπε να γνωμοδοτήσει για το σύνολο της ρύθμισης, δηλαδή τόσο για την πρόσβαση στο τηρούμενο αρχείο του υποκειμένου των δεδομένων όσο και τρίτων ενδιαφερόμενων για ιστορικούς-ερευνητικούς σκοπούς ή άλλους δημοσιογραφικούς ή επαγγελματικούς σκοπούς. Στο άρθρο 2 της Κ.Υ.Α. όριζε ότι οι ατομικοί φακέλοι πολιτικών φρονημάτων καθίστανται πλέον προσιτοί α) στα πρόσωπα που αφορούν, β) στους συζύγους και τους συγγενείς μέχρι τρίτου βαθμού, εφόσον τα πρόσωπα τα οποία

⁷ Η υπ' αριθμόν 4/2016 Γνωμοδότηση της ΑΠΔΠΧ είναι διαθέσιμη στον επίσημο διαδικτυακό τόπο της αρχής www.dpa.gr/Νομοθεσία/Γνωμοδοτήσεις.

αφορούν οι φάκελοι πολιτικών φρονημάτων δεν είναι εν ζωή, γ) σε οποιοδήποτε τρίτο με εξουσιοδότηση των ανωτέρω αναφερόμενων προσώπων και δ) μετά από άδεια της Αρχής σε πρόσωπα, τα οποία για λόγους ιστορικής έρευνας ή/και επαγγελματικούς ζητούν πρόσβαση. Η ΑΠΔΠΧ αποφάσισε για το εν λόγω θέμα επί τη βάση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (άρθρο 5 ν. 2690/1999) και του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων, ενώ με την προϋπόθεση της τεκμηρίωσης ειδικού εννόμου συμφέροντος, αναδύει το δικαίωμα γνώσης και ιδιωτικών εγγράφων που φυλάσσονται σε δημόσιες υπηρεσίες και είναι σχετικά με εκκρεμή ή ολοκληρωμένη υπόθεση. Εξάλλου, το ίδιο το υποκείμενο δεν μπορεί να αποκλειστεί από την πρόσβαση στα δεδομένα που το αφορούν, αλλά ούτε επιτρέπεται η υπουργική απόφαση να θεσπίσει εξαιρέσεις ως προς τους τρίτους, διότι η εξουσιοδοτική αυτή διάταξη καταργήθηκε μεταγενέστερα. Συνεπώς, η Κ.Υ.Α. δεν μπορεί να περιλάβει νέα κανονιστική ρύθμιση ως προς τους συγγενείς των «αποβιωσάντων αγωνιστών» αναφέρει χαρακτηριστικά η απόφαση, ενώ η πρόσβαση τρίτων – λόγου χάρη δημοσιογράφων – θεμελιώνεται στο άρθρο 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και τότε στην απαγόρευση του άρθρου 7 παρ. 2 ν. 2472/1997 για τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, όπως είναι τα πολιτικά φρονήματα

⁸ Αργυρόπουλος, Γιώργος, «Η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων υπό τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις» σε: www.constitutionalism.gr. Όμιλος "Αριστόβουλος Μάνεσης", 13/2/2014. Προσβάσιμο σε: <https://www.constitutionalism.gr/monimotita-argyropoulos/>, αλλά και για το

των προσώπων που βρίσκονται στη ζωή. Εντούτοις, πλέον θα πρέπει να ρυθμιστούν και τα εδώ σχετικά ζητήματα επεξεργασίας δεδομένων υπό τις αρχές και τις διαδικασίες των άρθρων 5 , 9 (επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) , 10 (για δεδομένα που τυχόν περιλαμβάνουν ποινικές καταδίκες και αδικήματα) και 84, 89 για συμβιβασμούς δικαιωμάτων-κατάλληλων εγγυήσεων με σκοπό την αρχειοθέτηση προς το δημόσιο συμφέρον ή σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας των άρθρων 84 και 89 του νέου Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων 2016/679 ΕΕ (GDPR).

Από τη συνολική επισκόπηση του προβλήματος των κοινωνικών φρονημάτων καταδεικνύονται οι διακυμάνσεις, από τις οποίες διήλθε το ελληνικό κράτος μέχρι τη σύσταση της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας, τη χρονική παράταση του καθεστώτος πιστοποίησης από τις αρμόδιες Επιτροπές Νομιμοφροσύνης των δημοσίων υπαλλήλων, αναστέλλοντας μέσω αναγκαστικού νόμου τη συνταγματικά κατοχυρωμένη ήδη εκ του Συντάγματος του 1911 (άρθρο 102) μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων ⁸ και την συμπορευόμενη ουδετερότητα και ανεξαρτησία αυτών από κομματικές επιρροές, με τόση πληρότητα που δεν απέμεινε τίποτα από πλευράς ουσιαστικής των δημοσίων υπαλλήλων προστασίας. Η διαρκής προσπάθεια

μετεμφυλιακό καθεστώς βλ. Βλαχόπουλος, Σπύρος- Χατζηβασιλείου, Ευάνθης, *Διλήμματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας*, 20^{ος} Αιώνας, Αθήνα: Πατάκης, 2018, σελ. 199 επ. και ιδίως 204 επ. και σελ. 214 επ.

ελέγχου των φρονημάτων του προσωπικού που υπηρετεί στη δημόσια διοίκηση, ιδίως η ταύτιση των πεποιθήσεων των προσώπων που υπηρετούν σε ανώτερες θέσεις με τους δημοκρατικά νομιμοποιούμενους πολιτικούς προϊσταμένους τους, παραμένει μέχρι και σήμερα ante portas, ως μία υπό το φως κρυπτόμενη θεσμική παρεκτροπή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλιβιζάτος, Νίκος Κ., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974. Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα: Θεμέλιο, 1983.

-----, *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη Νεοελληνική Ιστορία (1800-2010)*, Αθήνα: Πόλις, 2012.

Αργυρόπουλος, Γιώργος, «Η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων υπό τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις» σε: www.constitutionalism.gr. Όμιλος "Αριστόβουλος Μάνεσης", 13/2/2014. Προσβάσιμο σε: <https://www.constitutionalism.gr/monimotita-argyropoulos/>

Βλαχόπουλος, Σπύρος- Χατζηβασιλείου, Ευάνθης, *Διλήμματα της Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας, 20^{ος} Αιώνας*, Αθήνα: Πατάκης, 2018.

Δρόσος, Γιάννης, *Δοκίμιο Ελληνικής Συνταγματικής Θεωρίας*, Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1996.

Μαρκεζίνης, Σπύρος, *Σύγχρονη Πολιτική Ιστορία της Ελλάδος (1936-1975)*, τόμος δεύτερος (1944-1951), Αθήνα: Πάπυρος, 1994.

Χατζηκώστας, Αλέκος, «Κυνηγώντας τα φρονήματα» σε: *Ατέχνως. Για τη ζωή, τις τέχνες και τα γράμματα*, 6/3/2016. Προσβάσιμο σε: <https://atexnos.gr/κυνηγώντας-τα-φρονήματα>.